

Yasalarımızda Tekzip (Düzeltilme ve Cevap) Hakkı ve Uygulaması

Erol Tatar*

I. GİRİŞ

Basının dördüncü güç olduğu artık tartışmasız kabul edilmektedir. Basın bir güçse, bu gücün sınırları da olmalıdır. Tüm hak ve özgürlükler gibi, basın özgürlüğü de mutlak ve sınırsız değildir.¹ Sınırsız güç, kontrolsüz demektir. Nereye kadar uzanacağı, kimlere nasıl zarar vereceği bilinmeyen bir erk, elbette demokratik toplum düzenlerinde kabul göremez. Hele de güçlü basın karşısında, zayıf konumdaki gerçek kişilerin korumasız bırakılması düşünülemez. Tekzip hakkı, işte bu amaçla, kişilere basın karşısında en çabuk şekilde ve aynı silahlarla korunma sağlamayı öngörmüştür.²

Bu hakkın temel dayanağı, 1982 Anayasasının 32.maddesidir.³ Anılan madde, tekzip hakkını, temel haklardan biri olarak düzenlemiştir; şeref ve haysiyeti ihlal edilen veya hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılan kişinin düzeltme ve cevap hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. İşte bu anayasal hükme dayanılarak süreli basılı eserler, TRT yayınları, özel radyo ve televizyon yayınları ile internet ortamında yapılan yayınlar için ayrı ayrı yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Bu çalışmada, basının toplumu bilgilendirme ve haber sunma işlevi karşısında, kişilik haklarının zedelediğini iddia eden gerçek ve tüzel kişilerin başvuracakları yasal yolların neler olduğu üzerinde duru-

lacak; bu hakkı düzenleyen ve benzer görünen yasal düzenlemelerin farklılıkları, taşıdıkları ortak noktalar saptanmaya çalışılacak; ayrıca, hakkı kullanabilmeyen koşullarına yer verilecektir.

II. TEKZİP HAKKININ TANIMI VE TARİHÇESİ İLE YÜRÜRLÜKTEKİ YASAL DÜZENLEMELER

1. TEKZİP HAKKININ TANIMI ve GEREKÇESİ

1.1. Tanımı

Tekzip, sözlük anlamıyla, bir haberi yalanlamadır.⁴ Yalanlama ise, doğal olarak bir cevap vermeyle veya düzeltmeyle yapılabilir. Diğer bir deyişle, hakkında şeref ve haysiyetini ihlal edici veya gerçek dışı yayın yapılan bir kişi, bu yayına karşı, ancak cevap vererek veya düzeltme yaparak kendisini savunabilir. Düzeltilme ve cevap hakkının kullanılması, ilgili kişiye, yayın konusu saldırıda yer alan bilgilerin gerçeğinin ne olduğunu kamuoyuna açıklama fırsatı verir. O hâlde tekzip, yöneltilen suçlamaların cevabının verilmesini amaçlayan bir açıklama davranışdır.⁵

1982 Anayasasında “Düzeltilme ve Cevap” hakkı olarak düzenleme yapılmıştır. Yürürlükte bulunan ilgili yasalarda bazen “tekzip”, bazen “cevap ve düzeltme”, bazen “düzeltme ve cevap hakkı” deyimini kullanılmıştır. Yazımızda, daha kapsayıcı olduğu için “tekzip hakkı” deyimini tercih edilmiştir.

1.2. Tekzip Hakkının Gerekesi

Basın, kamuoyunun temsilcisi sayılmaktadır.⁶ Yargıtay 4. H.D.’nin 18.02.1980 T. 666 E-2007 K. sayılı

* Ankara 12. Sulh Ceza Hâkimi.

1 Şener, E., Türk Medeni Kanunu, Seçkin Kitapevi, Ankara 1989, s.107.

2 Çiftçi, A., “Radyo ve Televizyonda Tekzip Hakkı”, Ankara Barosu Dergisi, s.893, sayı.1991/6.

3 MADDE 32 – Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve kanunla düzenlenir. Düzeltilme ve cevap yayımlanmazsa, yayımlanmasının gerekliği gerekmediğine hâkim tarafından ilgilinin müracaat tarihinden itibaren en geç yedi gün içerisinde karar verilir.

4 Büyük Larousse, Milliyet Yayınları, 1986, C.22, s.11372.

5 Çolak, İ.N., Kitle İletişim Hukuku, Birinci Baskı, Nisan 2001 Ankara, s.189.

6 Karahasan, M.R., Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C. 2, Nisan 1989 İstanbul, s.676.

ilâmında belirtildiği gibi,⁷ basın başlıca görevi, topluma ulaştırılmasında kamu yararı bulunan haberleri zamanında, ayrıntılarıyla ve doğru olarak aktarmaktır. Böylece basın, kamuoyunun serbestçe oluşumuna katkıda bulunur. Kamu gücünü elinde bulunduranlar üzerinde toplumun denetimine aracı olur. Yani denetim, eleştiri, uyarma ve gerçekleri açıklama, basının görevidir. Ancak basın, bu görevlerini yerine getirirken bazen hakarete başvurmakta, bazen de gereksiz olarak onur kırıcı deyimler kullanmaktadır. İşte bu durumlarda, savunmasız kalan kişilere, kendilerini savunma amacı vermek düşüncesiyle, tekzip hakkı kabul edilmiştir.

Kişilerin şeref ve haysiyetlerini zedeleyen veya kişilere karşı gerçek dışı bilgiler içeren yayınlar, ceza kanunlarında da suç sayılmıştır. Örneğin, 5237 sayılı TCK'nun 125.maddesinde hakaret⁸, 267. maddesinde ise iftira⁹ suç olarak kabul edilmiştir. Buna rağmen

7 Karahasan, a.g.e., s.677.

8 MADDE 125. - (1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ya da yakıştırmalarda bulunmak veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır. Mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle ihtilâl ederek işlenmesi gerekir.

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi hâlinde, yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur.

(3) Hakaret suçunun;

a) Kamu görevlisine karşı görevinden dolayı,
b) Dinî, siyasi, sosyal, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değiştirmesinden, yaymaya çalışmasından, mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı,
c) Kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle,

İşlenmesi hâlinde, cezanın alt sınırı bir yıldan az olamaz.

(4) Ceza, hakaretin alenen işlenmesi hâlinde, altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi hâlinde, üçte biri oranında artırılır.

(5) Kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suç, kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılır.

9 MADDE 267. - (1) Yetkili makamlara ihbar veya şikâyetle bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği hâlde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idarî bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Fiilin maddî eser ve delillerini uydurarak iftirada bulunulması hâlinde, ceza yarı oranında artırılır.

(3) Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş mağdurun aleyhine olarak bu fiil nedeniyle gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(4) Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olan mağdurun bu fiil nedeniyle gözaltına alınması veya tutuklanması

neden ayrıca bu hakkın kullanımı için özel düzenleme yapıldığı aklı gelmektedir. Nedeni, şeref ve haysiyete yönelik yayınların her zaman suç unsuru içermemesidir. Suç oluştursalar bile, mahkumiyet kararının uzun bir süreç gerektirmesi ve yayını izleyenlerin bu cezalandırmadan haberdar olamamalarıdır. Bundan ötürü verilen cezanın, saldırıya uğrayan için tatmin edici olmamasıdır.¹⁰

Tekzip hakkı kişilere, ihlal basın yoluyla yapılmışsa cevabın basın aracılığıyla; radyo ve televizyon ile yapılmışsa, cevabın radyo veya televizyonla; internet ortamında yapılmışsa, cevabın aynı ortamda verilmesi olanağını vermektedir. Diğer bir deyişle, kişiye aynı silahla savunma imkanı vermektedir.¹¹

Tekzip hakkının eleştirinin önünü kapattığına, basını sınırladığına ilişkin görüşler de ileri sürülmüştür.¹² Bu görüşe göre gazeteci, kimin hakkında haber yapacağına, hangi konuda yazacağına, eleştiri kapsamına kendisi karar vermelidir; tekzip hakkının tanınmasıyla, basın yayın özgürlüğü zedelenmektedir. Bu görüş karşısında şu söylenebilir: Kamu yararı bulunan, gerçek ve güncel bir haberin veya eleştirinin, özle biçim arasında denge kurulmak suretiyle verildiği durumlarda, basın için hiçbir sınırlama söz konusu olmayacaktır.

2. TEKZİP HAKKININ TARİHÇESİ

Tekzip hakkının tarihçesi Osmanlı Devletine kadar uzanmaktadır.¹³ 1864 Matbuat Nizamnamesinde,

hâlinde; iftira eden, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur.

(5) Mağdurun ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına; süreli hapis cezasına mahkûmiyeti hâlinde, mahkûm olunan cezanın üçte ikisi kadar hapis cezasına hükmolunur.

(6) Mağdurun mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, beşinci fıkraya göre verilecek ceza yarısı kadar artırılır.

(7) İftira sonucunda mağdur hakkında hapis cezası dışında adli veya idarî bir yaptırım uygulanmışsa; iftira eden kişi, üç yıldan yedi yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(8) İftira suçundan dolayı dava zamanasını, mağdurun fiili işlemediğinin sabit olduğu tarihten başlar.

(9) Basın ve yayın yoluyla işlenen iftira suçundan dolayı verilen mahkûmiyet kararı, aynı veya eşdeğerde basın ve yayın organıyla ilân olunur. İlân masrafı, hükümlüden tahsil edilir.

10 Gölcüklü, F., "Radyo ve Televizyonda Tekzip Hakkı" A.Ü.S.B.F.D., c.XX, No:4, s.126.

11 Gölcüklü, F., Haberleşme Hukuku, A.Ü.S.B.F. Yayınları, No:292, Ankara 1970, s.132.

12 Dönmezer, S., Basın ve Hukuku, İ.Ü. Yayınları, No:2213, 4.Bası, İstanbul 1976, s.320.

13 Gökpınar, M., "İletişim Hukukumuzda Tekzip Hakkı", Yargıtay Dergisi, C.34, Sy.3, Temmuz 2008, s.297.

1909 Matbuat Kanununda, 1931 Matbuat Kanununda, 1950 Basın Kanununda düzenlemeler yapılmıştır. 15.07.1950 tarihinde 5680 sayılı Basın Kanunu yürürlüğe girmiştir.

1961 Anayasasının 27.maddesinde, kişilerin şeref ve haysiyetlerine dokunulması veya kişilerin kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayın yapılması durumunda bu hakkın kullanılabilmesi öngörülmüştür. 1982 Anayasasının ise 32.maddesinde tekzip hakkı düzenlenmiştir. Anılan maddeye göre, bu hakkın kullanım koşulları kanunla belirlenecektir.

Bu temel yasalar dışında Avrupa Sınır Ötesi Sözleşmesinin 8.maddesi de uluslar arası düzeyde bu hakkı düzenlemeyi öngörmüştür.

Anayasalarımızın öngördüğü bu hükümler karşısında bir çok kez değişikliği uğrayan “Basın Kanunu”, “Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu”, “Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun” ile “İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun” TBMM tarafından kabul edilerek yürürlüğe girmiştir.

3. FARKLI DÜZENLEMELER İÇEREN YASALAR

3.1. Basın Kanunu¹⁴

3.1.1. Amaç ve Kapsamı

Basın özgürdür. Bu özgürlük bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içermektedir. Basın Kanununun amacı, işte bu basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir. Basın özgürlüğünün ancak kanunla sınırlanabilecek özgürlüklerden olması, böyle bir düzenlemeyi zorunlu kılmıştır.

3.1.2. Tekzip Hakkı¹⁵

Basın Kanununa göre ancak süreli yayınlarda tekzip hakkı kullanılabilir. Süreli yayın, belli aralıklarla yayımlanan gazete, dergi gibi basılmış eserler ile haber ajansları yayınlarını ifade eder. Resim, karikatür, ilân veya reklâm içeren yayınlar da bu kapsama girmektedir. Ancak, süreklilik göstermeyen dönemsel yayın-

lar nedeniyle tekzip hakkı kullanılamayacaktır. Çünkü bu tür yayınlar bir süre sonra sona erdiğinden, tekzip hakkının kısa sürede yayımlanmasına elverişli değildir.¹⁶ Yine, Resmi Gazete, TBMM tarafından çıkartılan Tutanak Dergisi gibi yayınlara karşı da bu hak kullanılamayacaktır. Kanunen yayımlanması zorunlu olan bu tür yayınlarda, yayıncının irade özgürlüğü bulunmadığından, tekzip hakkının kullanılması, hakkın özüyle bağdaşmayacaktır.¹⁷

Tekzip hakkının doğabilmesi için iki temel koşuldan birisinin gerçekleşmiş olması gerekir. Bunlar:

- Kişilerin şeref ve haysiyetinin ihlâl edilmiş olması,
- Kişilerle ilgili gerçeğe aykırı olan bir yayım yapılması.

Kişilik haklarına saldırı ne zaman gerçekleşmiş sayılacaktır. Anayasasının 128 ve Basın Yasasının 3. maddesinde belirtilen basın özgürlüğü, toplumun meydana gelen olaylardan haberdar edilmesi ve bilgilendirilmesi amacıyla güvence altına alınmıştır. Bundan ötürü basının olayları izleme, araştırma, değerlendirme, kamuoyuna aktarma ve en önemlisi eleştirme hakkı vardır. Eleştirme herhangi bir kişiyi, eseri, olayı veya konuyu derinlemesine incelemek; belli kriterlere göre ölçmek, doğru ve yanlış yargılarını sergilemektir. Başka bir ifadeyle, eleştiri bir zihin faaliyeti ve zor bir sanattır,¹⁸ doğası gereği sert bir üslup içerir.¹⁹ Yargıtay kararlarına göre, yüksek seviyedeki bir kamu görevlisi hakkında izin verilebilir eleştiri sınırları, sıradan vatandaşlara kıyasla daha geniştir.²⁰

16 Baytar, S., “Kitle Haberleşme Araçlarının Yayınlarına Karşı Tekzip Hakkı”, T.B.B.D., Sy.62,s.135

17 Gökpinar, M., a.g.m, s.305.

18 Bkz. Yargıtay 4.C.D.’nin 15.1.2007 T. ve 2006/12256 E.-2007/120 K. sayılı ilâmında yer alan ‘Karşı Oy’.

19 Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 13.2.2007 T. ve 2007/7-28 E.-2007/34 K. sayılı kararında eleştiriyle ilgili şu açıklamaya yer verilmiştir: “Yerleşmiş yargısal kararlarda da vurgulandığı üzere esasen, eleştirinin sert bir üslupla gerçekleştirilmesi, kaba olması ve nezaket sınırlarını aşması, eleştirinin amacına, psikolojisine, eğitim ve kültür düzeyine bağlı bir olgudur. Ancak kabul edilmelidir ki, basın özgürlüğü, belli ölçülerde abartmayı, hatta kışkırtmaya başvurmaya da içerir. Gazetecilerin yazılarında kullandıkları deyimler “polemik” niteliğinde olsa da, nesnel bir açıklama ile desteklenmediğinde, bu ifadeler asılsız kişisel saldırı olarak görülemez. Bu nedenle tekzipçi tarafından yazılmış olan kitap getirilerek incelenmeli, tekzibe konu yazının nesnel bir olguya dayanıp dayanmadığı saptanarak, sonucuna göre hukuki durum belirlenmelidir.”

20 Yargıtay Ceza Genel Kurulu’nun 20.3.2007 T. ve 2007/4-65 E.-2007/70 K. sayılı kararı.

14 5187 sayılı Basın Kanunu, 09.06.2004 tarihinde kabul edilmiş ve 25504 sayılı resmî gazetede yayımlanarak 24.06.2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

15 Basın Kanununun 14.maddesinde düzenlenmiştir.

Basının bilgiyi yayma, eleştirme ve yorumlama hakkı, aynı zamanda sorumluluğudur. Basın, bu hak ve sorumluluğunu kullanırken hassas dengeyi korumak, hukuk düzeninin sınırladığı çizginin dışına taşmamak, kişilik haklarına saldırmamak yükümlülüğü altındadır. Yargıtay'ın isabetle belirttiği gibi,²¹ herhangi bir olayın eleştirilip yorumlanmasında küçültücü değer yargılarında bulunulması hâlinde, hukuka uygunluktan söz edilemeyecektir. Yani, basın özgürlüğü kalkanı arkasına gizlenerek asılsız suçlamalarda bulunmak veya küçük düşürücü yayın yapmak, bu hakkın açıkça kötüye kullanılması anlamını taşıyacağından, hukuk düzenince koruma göremeyecektir.

Yargıtay, yerleşmiş kararlarında,²² basının haber verme hakkını dört unsurla sınırlamıştır. Bu unsurlar eleştiri hakkı yönünden de geçerlidir. Buna göre;

- 1- Haber gerçek olmalı,
- 2- Haber güncel olmalı,
- 3- Haberin verilmesinde kamu yararı bulunmalı,
- 4- Haberin veriliş biçimi ile özü arasında düşünsel bir bağ bulunmalıdır.

Haberin gerçek olması, içeriğin, yayın sırasında olayla ilgili duruma uygun olması anlamındadır. Yani gerçeklik, somut gerçeklik olmayıp, görünürdeki gerçekçe uygunluktur.

Konu ile ifade arasında düşünsel bağlılık ögesi ise haber gerçeği yansıtırsa bile, kullanılacak dil ve ifadenin, yapılacak nitelendirme ve yorumun, haberin verilmesinin gerektirdiği ve zorunlu kıldığı biçim ve ölçüde bulunmasını öngörür. Yani, öze ilişkin koşullar bulunsa da biçimsel koşullara uymak zorunludur. Bu nedenle eleştiri yapılırken gereksiz nitelendirme ve değerlendirmelere gidilmemelidir. İçerikle uygun olmayan, tahrik edici, okuyucuda husumet ve kuşku yaratıcı dil kullanılmamalıdır. Seçilen sözcükler aşağılayıcı, küçük düşürücü ve incitici nitelikte olmamalıdır. Olursa, konu ile ifade arasındaki denge bozulur; haber veya eleştiri hukuka aykırı duruma gelir.

Haber verme hakkı, bu sınırlar içinde kaldığı sürece

21 Yargıtay 4. C.D.'nin 05.12.2006 T. ve 2005/10289 E.-2006/17285 K. sayılı kararı.

22 Bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 13.2.2007 T. ve 2007/7-28 E.-2007/34 K. sayılı; Yargıtay 4.C.D.'nin 5.3.2008 T. ve 2006/10095 E.- 2008/2274 K. sayılı ilâmı.

hukuka uygun kabul edilecek ve korunacaktır. Bu unsurlardan birini taşımayan haber veya eleştiri ise, hukuka uygun olmayacak ve bu kez saldırıya uğrayan kişisel hak korunacaktır.

Saldırı koşullarından biri gerçekleşmişse, yayım nedeniyle hakkı ihlal edilen kişi, tekzip yazısını sorumlu müdüre²³ göndererek yayımlanmasını talep edilecektir.

3.1.3. Başvuru Süresi ve Usûlü

Başvuru süresi, yayım tarihinden itibaren iki aydır. Tekzip hakkına sahip olan kişi ölmüş ve bu hak mirasçılardan biri tarafından kullanılıyorsa, iki aylık süreye bir ay daha eklenir. İlgilinin yayını sonradan öğrenmesi, sürenin işlenmesini engellemeyecektir. Her durumda zarar gören kişi, iki ay içinde başvurusunu yayımın sorumlu müdürüne göndermelidir. Sorumlu müdür yerine yazı işleri müdürüne gönderilmesi, usûle aykırıdır. Ayrıca, başvurunun mutlaka yazılı yapılması gerekir.

Kaleme alınan cevapta, buna neden olan eser açıkça belirtilmelidir. Tekzip metninin suç unsuru içermemesi, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmaması gerekir. Ayrıca tekzip, ilgili yazıdan daha uzun yazılmamalıdır. Eğer, düzeltme ve cevaba neden olan eser yirmi satırdan az bir yazı, resim veya karikatür ise, bu durumda tekzip yazısı otuz satırdan fazla olamayacağından, metnin boyutuna dikkat edilmelidir.

Tekzip metni, ilgili kişi tarafından bizzat mı imzalanmalıdır? Vekil, asil yerine metni imzalayabilir mi? Bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Uygulamada vekil aracılığıyla yapılan talepler kabul edilmektedir. Basın Kanununun 14. maddesinde “...zarar görenin...göndereceği...düzeltme ve cevap yazısını...” denmektedir. Yani, vekilinin yapabileceğine ilişkin maddede bir açıklık bulunmamaktadır. Katıldığımız görüşe göre,²⁴ tekzip hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Bu nedenle hakkı ihlal edilen kişi tarafından metin bizzat imzalanmalıdır. Vekil ancak, özel yetkisine dayanarak başvuruyu yapabilir, metni sorumlu müdüre gönderebilir.

23 Her süreli yayının bir sorumlu müdürü bulunur. Sorumlu müdür, birden fazla ise her birinin sorumlu olduğu bölüm belirtilir.

24 ÖZEK, Ç., Türk Basın Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1978, s.111.

Bu koşulları haiz bir tekzip yazısını alan sorumlu müdür, hiçbir ekleme veya düzeltme yapmaksızın onu yayımlamak zorundadır. Tekzip yazısı, ilgili yayının yer aldığı sayfa ve sütunlarda, aynı puntolarla ve aynı şekilde yayımlanmalıdır. Süreli yayın birden fazla yerde basılmışsa, tekzip yazısı, bu hakkın kullanılmasına neden olan eserin yayımlandığı bütün baskılarda yayımlanmalıdır.

Yayımlama süresi, günlük süreli yayınlarda yazının alındığı tarihten itibaren üç gündür. Diğer süreli yayınlarda yayım, yazıyı tebellüğden itibaren geçecek üç günden sonraki ilk nüshada yapılmalıdır.

Tekzip yazısı belirlenen süre içerisinde yayımlanmazsa, zarar gören, tanınan bu sürenin bitiminden itibaren on beş gün içinde bulunduğu yer sulh ceza hâkimine talepte bulunur. Sulh ceza mahkemesine yapılacak başvuruya, saldırıyı içeren yayınının nüshası, düzeltme ve cevap metni, sorumlu müdüre yapılan tebligat parçası ile tekzip metninin yayımlanması gereken tarihlere ait nüshalar eklenmelidir.

Yapılacak başvuruda, cevap ve düzeltme metninin yayımının yapılmasına karar verilmesi talep edilir. Eğer cevap metni yayımlanmış ancak belirlenen koşullara aykırı bir şekilde yapılmışsa, bu durumda yayımın kanun hükümlerine uygun olarak yapılmasına karar verilmesi istenir.

3.1.4. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Görevli ve yetkili mahkeme, talep edenin bulunduğu yer sulh ceza mahkemesidir. Yani, zarar gören kişi nerede bulunuyorsa, o yer sulh ceza mahkemesine başvurusunu yapacaktır.

Basın suçlarında olduğu gibi, tekzip hakkının kullanımına ilişkin talepleri incelemek üzere uzman bir sulh ceza mahkemesi belirlenmelidir. Özellikle birden çok sulh ceza mahkemesinin bulunduğu büyük merkezlerde, uzman mahkeme belirlenmesi, hem farklı uygulamaları önleyecek hem de gelen işlerin daha çabuk ve isabetle sonuçlanmasına katkı sağlayacaktır.

Sulh ceza hâkimi istemi üç gün²⁵ içerisinde, duruşma

yapmaksızın, karara bağlar. Mahkeme, yayın içeriğinin kişinin şeref ve haysiyetine dokunup dokunmadığını inceler. Eğer somut olarak yayının kişiye yönelik yapıldığını tespit ederse, tekzip metninin yayımlanmasına, aksi durumda talebin reddine karar verir.

Mahkeme incelemesini yaparken yayının içinden bir bölüme değil, bütününe bakar. İncelemede yorum ve eleştirilerin kaynağı, yapılma nedeni, yazıyı yazanın toplumdaki konumu ve tüm yazının içeriği dikkate alınır. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu bir kararında,²⁶ konuşmanın bütününe bakarak, “mazoist” ve “sadist” sözlerinin, davranıştaki çelişkiyi dile getirmek kastıyla kullanılmış olması nedeniyle, kişilik haklarına saldırı oluşturmadığını kabul etmiştir.

Sulh ceza hâkiminin kararına karşı acele itiraz yoluna gidilebilir. Acele itiraz denildiğinden, hâkim kararına dokunmadan, evrakı itiraz makamına göndermelidir.

İtiraz makamı, aynı yer asliye ceza mahkemesidir. Birden fazla asliye ceza mahkemesinin bulunduğu yerlerde, hangi mahkemenin yetkili olduğu Kanunda belirtilmemiştir. Ortada bir suç bulunmayıp, sadece tekzip hakkının koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğine ilişkin inceleme yapıldığından, itiraza nöbetçi asliye ceza mahkemesinin bakması gerektiği yönünde görüşler²⁷ varsa da, Yasanın 27.maddesinde “*Basılmış eserler yoluyla işlenen veya bu Kanunda öngörülen diğer suçlardan dolayı açılan davalar..birden fazla daire bulunması halinde iki numaralı mahkemede görülür*” denildiğinden, itirazlara da yine iki numaralı asliye ceza mahkemesinin bakması, uzman bir mahkeme öngören yasanın ruhuna uygun olacaktır.

Asliye ceza mahkemesi, itirazın kendisine gelişinden itibaren üç gün içinde incelemesini yaparak kararını verir. İtiraz üzerine verilen kararlar kesindir.

Sulh ceza mahkemesi, düzeltme ve cevabın yayımlanmasına karar vermişse, yayım süresi yine üç gündür.²⁸ Bu süre, sulh ceza hâkiminin kararına itiraz edilmişse kararın kesinleştiği tarihten, itiraz edilmişse asliye ceza mahkemesinin kararının tebliği tarihinden

25 Yargıtay 7. C.D. 23.9.1994 T. 1994/6321-9088 sayılı kararında, 5680 sayılı Basın Kanununda, Sulh Ceza ve Asliye Ceza Mahkemelerinin itirazları sonuçlandırması için konulmuş olan sürelerin, düzenleyici nitelikte süreler olduğunu, uyulmaması halinde müeyyidesinin bulunmadığını ve sürenin kaçırılması halinde de hak kaybı olmayacağını belirtmiştir. Bkz. YKD. Ocak 1995.

26 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 26.03.2008 T. ve 2008/4-295 E.-2008/270 K. sayılı ilâmı.

27 Kayral, K., “5187 Sayılı Yasanın 27.maddesi Üzerine Bir İnceleme”, Ankara Adliyesi Bülteni, Aralık 2008, s.11.

28 Günlük süreli olmayan yayınlarda, üç günden sonraki ilk nüshada, metin yayımlanmak zorundadır.

itibaren başlar. Mahkemenin kararına rağmen yayım yapılmaması, sorumlu müdür ile onun bağlı olduğu yetkilinin cezai sorumluluğunu doğurur.²⁹ Süreli yayınlar ve süresiz yayınlar³⁰ yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi³¹ de sorumludur.

3.2.Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu³²

3.2.1. Amaç ve Kapsamı

Bu Kanun, hangi isim altında olursa olsun, yurt içine ve yurt dışına yapılan radyo ve televizyon yayınları ile tüm medya araçlarından yapılan yayınları düzenlenmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca TRT'nin³³ kuruluş esas ve usûlleri belirlenmiştir.

3.2.2.Tekzip Hakkı

Kanunun 27.maddesinde düzenlenmiştir. Tüm yayınlar tekzip hakkının konusunu oluşturabilir. Yayınının kültür sanat, haber, açık oturum, belgesel veya reklam olmasının önemi yoktur. Ancak, siyasi partilerin radyo ve televizyondan özel kanunları uyarınca yapacakları seçim propaganda konuşmaları ile 18 inci madde uyarınca yayınlanan Hükümet bildirisi veya konuşmaları için tekzip hakkı kullanılamaz.

Bu Kanunda tekzip hakkının doğumu, iki koşuldan birinin gerçekleşmiş olmasına bağlanmıştır. Bunlar:

- Yayının haysiyet ve şerefe dokunması,
- Yayının gerçeğe aykırı olması.

Tekzip hakkının doğması için kişinin haysiyet ve şerefine dokunan yayının, ayrıca Türk Ceza Kanununda düzenlenmiş hakaret suçunu oluşturması gerekmektedir. Yayın, hakaret suçunu oluşturmasa bile, haysiyet ve şerefe dokunuyorsa, tekzip hakkı kullanılabilir.³⁴

29 Sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili hakkında verilen para cezasının ödenmemesinden, yayın sahibi de müteselsilen sorumludur.

30 Süresiz yayın, belli aralıklarla yayımlanmayan kitap, armağan gibi basılmış eserlerdir.

31 Eser sahibi, süreli veya süresiz yayının içeriğini oluşturan yazıyı veya haberi yazan, çeviren veya resim ya da karikatürü yapan kişidir.

32 2954 Sayılı Kanun,14.11.1983 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanmıştır. En son 11.06.2008 tarihinde 5767 S.K.'la değişikliğe uğramıştır.

33 TRT, Türkiye Radyo Televizyon Kurumunun kısa adıdır.

34 Çetin, E., Basın Hukuku, 4.Baskı, Temmuz 2008, Ankara, s.124.

Gerçeğe aykırı yayından ötürü tekzip talebinde bulunabilmek için, yayının aynı zamanda başvuran kişiyle ilgili olması gerekir. Tartışmalı nokta, gerçekten ne anlaşılması gerektiğidir. Radyo ve televizyon görevlisinin maddi gerçeği araştırıp bulma yükümlülüğü yoktur.³⁵ Olay, haberin verildiği andaki durum ve iddialara uygun yansıtılmışsa, gerçek kabul edilir. Aksine bir anlayış, basın özgürlüğünü sınırlayacaktır.

Gerçeğe aykırı yayın, tek başına tekzip hakkının doğumu için yeterlidir. Ayrıca haysiyet ve şerefe dokunmuş olması gerekmez.

3.2.3.Başvuru Süresi ve Usûlü

Başvuru süresi, yayın tarihinden itibaren yedi gündür. Bu süre hak düşürücü bir süredir. Öğrenme tarihinin bir önemi yoktur. Yayından sonradan haberdar olunması, sürenin başlangıç tarihini değiştirme-yecektir. Kaçırılması halinde eski hale getirme talebinde bulunulamaz.³⁶

Doğrudan mahkemeye başvuru yolu kapalıdır. Hakkını kullanmak isteyen kişi, tekzip metnini, yedi gün içerisinde, önce TRT'ye göndermek zorundadır.

Başvuran, gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olmalıdır. Kamu tüzel kişisi, TRT yayınları nedeniyle bu hakkı kullanamaz. TRT Kanununun 19.maddesi gereğince yapılan yayınlarda, TBMM'de grubu bulunan muhalefet partileri de bu hakkı kullanabilecektir. Kişi hakkını kullanmadan ölmüşse, mirasçıları ölenin bu hakkını birlikte kullanabilir. Ancak, başvuru birlikte yapılmayıp ayrı ayrı yapılmışsa, bu durumda yalnız ilk başvuran mirasçı bu haktan yararlanacaktır.

TRT'ye gönderilen tekzip metninde, yayının niteliği, yayında ne şekilde gerçeğe aykırı bir husus atfedildiği veya şeref ve haysiyete nasıl dokunulduğu açıklanmalıdır. Eğer gerçeğe aykırı yayın yapıldığı iddiası ileri sürülüyorsa, gerçeğin ne olduğu da kısaca açıklanmalıdır. Her hâlde tekzip metni, tekzibe esas olan yayın süresinin ilgili bölümünün süresini aşmamalıdır.

Genel Müdürlük, tebellüğden itibaren üç gün içinde metni yayımlamakla yükümlüdür. Tekzip metni, yasanın belirlediği usûle uygun değilse, suç niteliğindeki ifadeler taşıyorsa, yeni bir tekzip hakkı doğurur nite-

35 Çetin, E., a.g.e., s.124.

36 Çetin, E., a.g.e., s.125.

likteyse, Genel Müdürlük bu talebi reddettiğini, yayınlamakla yükümlü olduğu üç günlük sürenin bitiminden itibaren iki gün içinde ilgisine bildirir.

İstemi reddedilen kişi, iki gün içinde Sulh Ceza Mahkemesine itiraz edebilir. Hâkim öncelikle talebin süresinde TRT'ye gönderilip gönderilmediğini, tebligat³⁷ mazbatalarına göre değerlendirir. Ayrıca, tekzip metninin suç niteliği taşıyıp taşımadığını, yayınlamasının bulunup bulunmadığını, belirtilen koşullara uyup uymadığını inceler. Yayımlanması istenen metin yeni bir tekzip hakkını doğurur nitelikte olmalıdır.

Sulh ceza mahkemesi, en geç iki gün içinde incelemesini bitirerek kararını verir. İnceleme ve değerlendirme sonucunda hâkim cevap veya düzeltme metninin aynen yayımlanmasına karar verebileceği gibi, uygun değişiklikleri bizzat yaptıktan sonra da yayımlanmasına karar verebilir.

Sulh ceza mahkemesi, verilen kararın birer örneğini taraflara gönderir. Taraflar bu karara karşı, tebligatla başlayarak iki gün içinde asliye ceza mahkemesine itiraz edebilirler. Yetkili mahkeme, Ankara Asliye Ceza Mahkemesidir. Ancak mevcut asliye ceza mahkemelerinden³⁸ hangisinin bakacağı konusunda yasada açıklık yoktur. Basın suçlarında olduğu gibi, bu itirazlara da iki numaralı Asliye Ceza Mahkemesinin bakması, Yasanın ruhuna uygun bir uygulama olacaktır.

Asliye ceza hâkiminin vereceği karar kesindir. Bu kararın Genel Müdürlüğe tebliğinden itibaren en geç iki gün içinde tekzipin yayımlanması zorunludur.

3.2.4. Görevli ve Yetkili Mahkeme

TRT yayınlarına karşı tek yetkili ve görevli mahkeme belirlenmiştir: Ankara Sulh Ceza Mahkemesi.³⁹ Bu yetki kuralı, TRT yayınlarının ulusal düzeyde yapılıyor olması nedeniyle yerinde bir düzenlemedir. Hakkı ihlal edilen kişi Ankara dışında oturuyor olsa bile,

37 İlgililere yapılacak tebligatlarda 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümleri uygulanır. Noter aracılığıyla tebligat yapılması zorunluluğu bulunmamaktadır.

38 Ankara'da, Ocak 2009 tarihi itibarıyla, 28 asliye ceza mahkemesi bulunmaktadır.

39 TBMM'de grubu bulunan fakat Hükümete dahil olmayan siyasi partilerin, Hükümet uygulamalarını tanıtmak amacıyla yapılan yayınlardan dolayı yaptıkları tekzip hakkı taleplerini incelemeye yetkili ve görevli mahkeme, yine Ankara Sulh Ceza Mahkemesidir.

itirazını bulunduğu yer sulh ceza mahkemesi aracılığıyla Ankara Sulh Ceza Mahkemesine göndermelidir.

3.3.Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun⁴⁰

3.3.1.Amaç ve Kapsamı

Yerel ve ulusal düzeyde, 1998 yılı itibarıyla, 260 özel televizyon, 1250 özel radyo yayın yapmaktadır.⁴¹ Bu rakamlar, her yıl artmaktadır. Ulusal, bölgesel veya yerel olsun, tüm özel radyo ve televizyon yayınlarının, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine uygun olması gerekir. 3984 Sayılı Kanunun amacı, özel radyo ve televizyonların yayınlarını düzenlenmek ve denetim usûllerini belirlemektir. Denetim yetkisi Üst Kurula⁴² aittir. Seçim dönemlerinde ise yetki, Yüksek Seçim Kuruluna verilmiştir.⁴³

3.3.2.Tekzip Hakkı

Tekzip hakkının koşulları, Kanunun 28.maddesinde düzenlenmiştir:

- Yayımların kişilik haklarına saldırı teşkil etmesi,
- Gerçeğe aykırı olması.

Gerçek ve tüzel kişiler, bu iki koşuldan birinin gerçekleşmesi durumunda tekzip hakkını belirlenen usûle göre kullanabilirler. Tüzel kişiler, özel hukuk veya kamu hukuku tüzel kişisi olabilir. TRT yayınlarına göre, bu haktan yararlanabileceklerin kapsamı daha geniş tutulmuştur.

Gerçek ve tüzel kişilerin ayrıca genel hükümlere göre ilgili yayın kuruluşuna karşı tazminat davası açma hakkı saklıdır.⁴⁴

3.3.3. Başvuru Süresi ve Usûlü

Öncelikle yayıncı kuruluşa değil, doğrudan yargıya başvurma usûlü getirilmiştir. Buna göre, tekzip talep eden kişi, yayından itibaren 10 gün içinde başvurusunu doğrudan mahkemeye yapar. Ancak, Yönetme-

40 Çetin, E., a.g.e., s.5.

41 Üst Kurul, Radyo ve Televizyon Üst Kurulunu(RTÜK) ifade etmektedir.

42 Üst Kurul, radyo ve televizyon yayın kuruluşlarının seçim dönemlerindeki yayınlarını Yüksek Seçim Kurulunun kararları doğrultusunda izler, denetler ve değerlendirir.

43 Yayın kuruluşu ile birlikte şirketin yönetim kurulu başkanı müştereken ve müteselsilen sorumludur.

44 Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik, 17 Nisan 2003 tarihli ve 25082 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

liğin⁴⁵ 38.maddesine göre, yayıncı, mahkeme kararı beklemeksizin ilgili kişiye tekzip hakkını kullanılabılır. Buna bir engel bulunmamaktadır.

Bu hakkını kullanmak isteyen kişi, başvurusuna esas olmak üzere, Üst Kuruldan(RTÜK) yayın bandının bir kopyasını ücreti karşılığında isteyebilir. Bu talebini yazılı yapmalıdır. Mahkemenin inceleme süresi çok kısa olduğundan, Üst Kuruldan alınan yayının kopyasının başvuru dilekçesine eklenmesi gerekir. Ayrıca başvuru dilekçesinde, yapılan yayının ne şekilde kişilik haklarına saldırı oluşturduğu ya da gerçeğe aykırı olduğu açıklanmalıdır. Ayrıca, mahkemenin değerlendirmesine esas olmak üzere, gerçek durumun ne olduğu da açıkça belirtilmelidir.

Sulh ceza mahkemesi, başvurunun gelişinden itibaren üç gün içinde incelemesini yaparak kararını verir. Bu süre oldukça kısadır. Özellikle uzun programlara ait yayın kopyalarının gerektiğinde bilirkişiye çözümünü yaptırmak, esasa ilişkin dava dosyalarının⁴⁶ duruşmaları arasında talebi inceleyip karara bağlamak uzun zaman alabilmektedir. Araya hafta sonu tatili girdiğinde ise, neredeyse süreye uymak olanaksızlaşmaktadır. Anayasanın 32/2. maddesinde bu süre “en geç yedi gün” olarak öngörülmüştür. Bu nedenle inceleme süresinin ‘beş iş günü’ olarak değiştirilmesi yerinde olacaktır.

İncelemeyi yapacak mahkeme, yayının kişilik haklarını ihlal edip etmediğini ve gerçeğe aykırı olup olmadığını saptar. Gerçeğe aykırılık, başvuranın kabulüne göre değil, görünen gerçeğe göre belirlenir. Yayının süresinin ve şeklinin nasıl olacağına, hâlin gereklerine ve delillere göre sulh ceza hakimi karar verir.

Sulh Ceza Mahkemesinin kararına karşı, tebliğden itibaren üç gün içinde asliye ceza mahkemesine⁴⁷ itiraz

45 Ankara’da faaliyette bulunan sulh ceza mahkemelerinin her birine, 2008 yılında, ortalama 2025 esas dava, 1700 değişik iş gelmiştir.

46 İtirazı incelemeye yetkili mahkeme, aynı yerdeki asliye ceza mahkemesidir. Ancak, özellikle birden fazla asliye ceza mahkemesinin bulunduğu merkezlerde, hangi mahkemenin yetkili olacağı konusunda kanunda açıklık bulunmamaktadır. Uygulamada da farklılıklar görülmektedir. Örneğin, İstanbul’da Basın Kanunundan doğan suçlara bakmakla yetkili asliye ceza mahkemesi itirazları incelerken, Ankara’da itirazın geliş tarihine göre nöbetçi olan mahkeme, üst mahkeme olarak görev yapmaktadır. Basın Kanununda olduğu gibi, üst mahkeme olarak hangi mahkemenin bakacağına ilişkin bir düzenleme yapılması, farklı uygulamaları engelleyeceğinden yerinde olacaktır.

47 Kuruluş sorumlusunun ilki, yayınlarından sorumlu en üst

raz edilebilir. Üst mahkeme kararını üç gün içinde verir. Asliye ceza mahkemesinin verdiği karar kesindir.

Tekzibe ilişkin mahkeme kararının ilgili kuruluşa tebliğini takip eden gün, yayının yapılması gerekir. Tekzip metni, saldırı teşkil eden veya gerçeğe aykırı yayının yapıldığı aynı saatte, aynı program içinde yayınlanır. Program yayından kaldırılmışsa, her zaman ki yayının saatinde yapılır.

Yayını yapmayan, geciktiren veya karara uygun şekilde yayınlamayan kuruluşun sorumlusu⁴⁸ için doksan milyar liraya kadar ağır para cezası öngörülmüştür. Üst Kurulca⁴⁹ eylemin ağırlığına göre üç aya kadar gelir getirici yayın⁵⁰ yapma yasağı verilebilir. İkinci kez tekrarı halinde yayın izni iptal edilir ve en yüksek para cezasına hükmolunur. Bu cezalar ertelenemez.

3.3.4.Yetkili ve Görevli Mahkeme

Görevli mahkeme, Sulh Ceza Mahkemesidir. Yetkili mahkeme ise, yayının ulusal veya bölgesel/yerel olmasına göre değişmektedir. Bu nedenle öncelikle tekzip talebine konu yayını yapan kuruluşun ulusal mı, yerel mi yayın yaptığının belirlenmesi gerekir. Ulusal yayın, bütün ülkenin yerleşik alanının %70’inden az olmamak üzere yapılan radyo, televizyon ve veri yayını ifade eder. Bölgesel yayın, birbirine komşu en az üç il veya en çok bir coğrafi bölge alanının asgari % 70’ine yapılan yayındır. Yerel yayın, mülki taksimat itibarıyla en az bir ilçe -merkez ilçe dahil- veya bir ilin alanının en az % 70’ine yapılan yayındır.

Ulusal yayın yapan kuruluşlar için yetkili mahkeme Ankara Sulh Ceza Mahkemesidir. Bu nedenle, başvuran farklı bir ilde oturuyorsa, bulunduğu yer sulh ceza mahkemesi aracılığıyla talebini Ankara Sulh Ceza Mahkemesine göndermelidir. Yayıncı kuruluş bölgesel veya yerel yayın yapıyorsa, bu durumda yetkili mahkeme, başvuru sahibinin ikametgâhı sulh ceza mahkemesidir.

yöneticidir. İkincisi ise, kuruluşun sahibi olan anonim şirketin yönetim kurulu başkanıdır.

48 Düzeltme ve cevap hakkının kullanılmaması nedeniyle Üst Kurula yapılacak başvurulara, kesinleşme şerhini içeren mahkeme kararı eklenmelidir. Kararın, yayın kuruluşuna tebliğ edildiğine dair şerhi de içermesi gerekir. Ayrıca başvuruda, tekzip metninin mahkemece onaylanmış sureti de bulunmalıdır.

49 Hangi yayınların gelir getirici yayınlar olduğu Üst Kurul tarafından belirlenir.

50 5651 Sayılı Kanun, 04.05.2007 tarihinde kabul edilmiştir.

3.4. İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun⁵¹

3.4.1. Amaç ve Kapsamı

İnternet ortamındaki yayınların, öncelikle insan onuruna, temel hak ve özgürlüklerine saygılı yapılması gerekir. İnternet ortamında yapılan yayından kasıt, internette yer alan ve içeriğine belirsiz sayıda kişilerin ulaşabileceği verilerdir.

Kanunun amacı, içerik sağlayıcı,⁵² yer sağlayıcı,⁵³ erişim sağlayıcı⁵⁴ ve toplu kullanım sağlayıcılarının yükümlülük ve sorumluluklarını belirlemektir. Ayrıca internet ortamında yapılan yayınlar aracılığıyla işlenen bazı suçlarla mücadele usûlleri de bu Kanunla düzenlenmiştir.

İçerik sağlayıcı, internet ortamında kullanıma sunduğu her türlü içerikten sorumludur.⁵⁵ Yer sağlayıcı, yer sağladığı hukuka aykırı içeriği yayından kaldırmakla yükümlüdür. Erişim sağlayıcı ise, herhangi bir kullanıcısının yayınladığı hukuka aykırı içeriğe erişimi, haberdar edilmesi halinde ve teknik olarak engelleme imkânı bulunduğu ölçüde, engellemek zorundadır.

İçerik, yer ve erişim sağlayıcılarının, kendilerine ait tanıtıcı bilgileri,⁵⁶ internet ortamında, kullanıcıların doğrudan ulaşabilecekleri şekilde ve “iletişim başlığı” altında; doğru, eksiksiz ve güncel olarak bulundurma yükümlülüğü vardır. Amaç ne olursa olsun, belirtilen bilgilere ana sayfada yer verilmelidir. Tanıtıcı bilgileri gösterme yükümlülüğüne aykırı davrananlara, on bin liraya kadar idari para cezası verilebilecektir.⁵⁷

51 İçerik sağlayıcı, internet ortamı üzerinden kullanıcılara sunulan her türlü bilgi veya veriyi üreten, değiştiren ve sağlayan gerçek veya tüzel kişilerdir.

52 Erişim sağlayıcı, kullanıcılarına internet ortamına erişim olanağı sağlayan her türlü gerçek veya tüzel kişileri ifade eder.

53 Ancak, bağlantı sağladığı başkasına ait içerikten sorumlu değildir. Ama, sunuş biçiminden, bağlantı sağladığı içeriği benimsediği ve kullanıcının söz konusu içeriğe ulaşmasını amaçladığı açıkça belli ise genel hükümlere göre sorumludur.

54 Tanıtıcı bilgilerin neleri kapsadığı, İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesine Dair Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in 5.maddesinde sayılmıştır.

55 Yönetmeliğin, 9.maddesinde, idari para cezaları düzenlenmiştir.

56 Gökpınar, M., a.g.m., s.328.

57 Sulh ceza hâkiminin kararını belirtilen şartlara uygun olarak ve süresinde yerine getirmeyen sorumlu kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

3.4.2. Tekzip Hakkı

Bu hak, 9.maddede “İçeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkı” başlığı altında düzenlenmiştir. Buna göre, hakkı ihlal edilen herkes, internet yayınının içeriğinden dolayı tekzip hakkını kullanabilir. Bu kişi, gerçek bir kişi olabileceği gibi, özel hukuk tüzel kişisi de olabilir.

Hakkın kullanılabilmesi için tek koşul getirilmiştir: Kişinin hakkının ihlal edilmiş olması. Yayının gerçeğe aykırı olması gibi bir şart öngörülmemiştir. Ancak, gerçeğe aykırı yayın yapılması durumunda da kişilik hakkı zedelenmiş olacağından, yine kişilik hakkının saldırıya uğradığı kabul edilmelidir.⁵⁸

İnternet ortamında yapılan yayının içeriği, katalog suçlardan birisini oluşturursa veya oluşturduğu konusunda yeterli şüphe taşırırsa, bu durumda koruma tedbiri olarak erişimin engellenmesi yoluna da gidilebilir.⁵⁹

3.4.3. Başvuru Süresi ve Usûlü

İnternet yayınlarında, doğrudan mahkemeye başvuru yolu bulunmamaktadır. Öncelikle içerik sağlayıcısına başvuru usûlü öngörülmüştür. Buna göre, hakkının ihlâl edildiğini iddia eden kişi, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması halinde yer sağlayıcısına başvurur. Talebini bizzat yapabileceği gibi, internet ortamında da yapabilir. Sorumludan, kendisine ilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını ve yayındaki kapsamından fazla olmamak üzere hazırladığı cevabın, bir hafta süreyle internet ortamında yayımlanmasını ister.

İçerik veya yer sağlayıcı, istemin kendisine ulaştığı tarihten itibaren iki gün içinde talebi yerine getirir. Bu süre zarfında talep yerine getirilmediği takdirde, reddedilmiş sayılır.

Talebi reddedilmiş sayılan kişi, on beş gün içinde sulh ceza mahkemesine başvurarak, içeriğin yayından çıkarılmasına ve yayındaki kapsamından fazla olmamak üzere hazırladığı cevabın bir hafta süreyle internet ortamında yayımlanmasına karar verilmesini ister. Sulh ceza hâkimi bu talebi üç gün içinde, duruşma yapmaksızın karara bağlar. Sulh ceza hâkiminin kararına karşı yedi gün içinde asliye ceza mahkemesine itiraz yoluna gidilebilir.

58 Karahasan, M.R., Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C. 1, Nisan 1989 İstanbul, s.134.

59 Yargıtay H.G.K.’nın 24.01.2007 T. ve 2007/4-14 E.-2007/32 K. sayılı kararı.

Sulh ceza hâkiminin kesinleşen kararının, başvuruyu yerine getirmeyen içerik veya yer sağlayıcısına tebliğinden itibaren iki gün içinde, içerik yayından çıkarılarak hazırlanan cevabın yayımlanmasına başlanır. Cevaba ilişkin yayın, kullanıcıların ana sayfadan doğrudan ulaşabileceği şekilde ve “tekzip” başlığı altında yapılmalıdır.

Mahkeme kararını yerine getirmeyen kişi için hapis cezası⁶⁰ öngörülmüştür. İçerik veya yer sağlayıcının tüzel kişi olması durumunda, yayın sorumlusu bu yaptırım ile karşı karşıya kalacaktır.

3.4.4. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Görevli mahkeme Sulh Ceza Mahkemesidir. Yetkili mahkeme ise, hakkı ihlal edilenin yerleşim yeri mahkemesidir. Yani, zarar gören nerede oturuyorsa, o yer sulh ceza mahkemesine başvuracaktır.

3.5. Benzer Yasal Düzenlemeler

Kişinin hayatı, sağlığı, beden ve ruhsal tamlığı, düşünme uğraşısı, şeref ve onuru, ünü, ismi, resmi, gizliliği, saygınlığı, atalarına karşı taşıdığı sevgi duygusu gibi varlıkların bütünü, kişiliğini oluşturur.⁶¹ Bunlar aynı zamanda kişinin bedensel, ruhsal ve bireysel varlıklarıdır. Borçlar Kanununun 49. maddesi ile Medeni Kanununun 24. ve 25. maddesinde kişisel varlıkların korunması amaçlanmıştır. Bu maddeler aynı zamanda Anayasanın 28. maddesinde düzenlenen “basın özgürlüğü” ilkesinin özel hukuk alanındaki sınırlarını da düzenlemektedir.

Basının olayları izleme, araştırma, değerlendirme, yayma ve böylece kişileri bilgilendirme, öğretme, aydınlatma, yönlendirme yetki ve sorumluluğu vardır. Ancak basın özgürlüğü ile kişilik değerleri karşı karşıya geldiğinde, çatışan iki değer aynı zamanda korunamayacağından, birinin diğerine üstün tutulması gerekecektir. Diğer bir deyişle, yararlılardan biri, daha çok üstün tutulması gereken yarar karşısında hukuk düzenince korumasız bırakılacaktır.

İki yarar arasında kıyaslama yapılırken esas alınacak temel ölçüt, kamu yararadır. Bu ölçüte göre, salt toplum yararı gözetilerek yayın yapılmışsa, kamu yararı

var kabul edilir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu,⁶² basının haber verme hak ve yetkisini şu unsurlarla sınırlamıştır:

- Haber gerçek olmalı,
- Haber güncel olmalı,
- Haberin verilmesinde kamu yararı bulunmalı,
- Toplumsal ilgi ve konu ile haber arasında illiyet bağı bulunmalıdır.

Yargıtay’a göre, bu ilke ve kurallar gözetilmeden yapılan yayın hukuka aykırılık oluşturur ve kişilik haklarına saldırı teşkil eder.

Haberin gerçek olmasından kast edilen, basının objektif sınırlar içinde kalmak suretiyle yayın yapmasıdır. O an için, o olay veya konu ile ilgili olan, görünen, bilinen her şeyi araştırıp, olayları olduğu biçimiyle yayınlamaktır. Yani, gerek yazılı, gerekse görsel basın, somut gerçeği değil, o anda belirlenen ve orta düzeydeki kişilerce gerçek kabul edilen olguları yayınlamalıdır. O anda ve görünürde var olup da, sonradan gerçek olmadığı anlaşılan olayların ve olguların yayınından basın sorumlu tutulmaz.⁶³ Gerçek olmayan haber, hukuka aykırıdır. Ama, gerçeğin anlatımı olan bir haber hukuka uygundur.

Haber, belirlenen sınırlar içinde kaldığı sürece hukuka uygun kabul edilecek ve basın hak ve özgürlüğü korunacaktır. Ancak basın, hiçbir zaman haber verme kavramının arkasına sığınarak, şeref ve haysiyete saldırıda ve gerçek olmayan suçlamalarda bulunmamalıdır. Buna aykırı davranışlar kişilik haklarını ihlal edecek ve tazmini gerektirecektir.⁶⁴

3.5.1. Borçlar Kanunu Düzenlemesi

3.5.1.1. Genel Olarak Haksız Eylem Sorumluluğu

Borçlar Kanununun birinci kısım, birinci bölüm, ikinci kesimin başlığı “Haksız Muamelelerden Doğan Borçlar”dır. Bu kesimde yer alan hükümler, hukuksal değerlerin zarara uğratılmasının sonuçlarını düzenlemektedir. Kusura dayanan sorumluluk hallerinde, haksız eylemin varlığı kabul edilmektedir.⁶⁵

60 Yargıtay H.G.K.’nun 14.02.2007 T. ve 2007/4-78 E.-2007/70 K. sayılı ilâmı.

61 Şener, E., a.g.e, s.103.

62 Karahasan, M.R., a.g.e., s.107.

63 Karahasan, a.g.e., s.683.

64 Karahasan, a.g.e., s.687; Yargıtay H.G.K.’nun 24.09.2008 T. ve 2008/4-520 E.-2008/571 K. sayılı kararı.

65 Yargıtay H.G.K.’nun 25.06.2008 T. ve 2008/4-445 E.-2008/450 K. sayılı kararı.

Haksız eylemin unsurları şöyledir:

- Zarar verici bir eylem,
- Eylemin hukuka aykırı olması,
- Eylemi yapanın kusurlu bulunması,
- Zarar,
- Sonuç ile eylem arasında nedensellik bağı.

3.5.1.2. Basın Yoluyla Saldırı Sorumluluğu

Basının manevi tazminat sorumluluğunun doğması, Borçlar Kanunu'nun kişilik haklarının basın yoluyla ihlaline ilişkin 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. Bu maddeye göre manevi tazminat talebinde bulunabilmenin koşulları şöyle sıralanabilir:

- Bir saldırı olmalı,
- Saldırı hukuka aykırı bulunmalı,
- Kusur bulunmalı,
- Zarar doğmalı.

Bu koşullar varsa, anılan madde uyarınca tazminat davası talep edilebilecektir. Yayınlanmasında kamu yararı bulunan, gerçek ve güncel bir haberin veya eleştirinin, özle biçim arasında denge kurulmak suretiyle verildiği durumlarda, manevi tazminat sorumluluğunun temel ögesi olan "hukuka aykırılık" gerçekleşmeyeceğinden, basının sorumluluğu da söz konusu olamayacaktır. Çünkü, manevi tazminat isteminin dayandırıldığı hukuka aykırılık unsuru gerçekleşmemiştir. Yine, eğer kişilik hakkını ihlal eden saldırı, o kişinin rızasına dayanıyorsa veya üstün nitelikte bir özel veyahut kamu yararına dayanıyorsa, bu hâlde de hukuka aykırılık unsuru oluşmayacaktır.⁶⁶

Yapılan yayın, kişilik haklarına ağır ve haksız bir saldırı oluşturuyor ve eleştiri sınırları dışında kalıyorsa, manevi tazminat sorumluluğu doğmuş olacaktır.

Basın özgürlüğü kişilik haklarıyla çatıştığında, basın özgürlüğünün üstün tutulabilmesi için haberin gerçeğe uygun olması, gerçeğe uygun yayının haber niteliği taşıması, haberin verilmesinde objektif ölçülere uyulması ve haberin verilmiş biçiminde ölçülülük bulunması gerekir.⁶⁷Eğer yayın bu temel ilkelerden bi-

risine uymazsa, hukuka aykırı kabul edilecektir. Yargıtay bir kararında,⁶⁸ "...psikolojik tedaviye muhtaç olduğunu düşünüyorum, bu konuda psikologlarımız kendisine yardımcı olursa sevinirim..." şeklindeki sözlerin, eleştiri sınırlarını aştığını, muhatabın kişiliğine yönelik saldırı niteliğinde bulunduğunu vurgulamış ve BK'nun 49. maddesindeki koşulların oluştuğunu kabul etmiştir. Her olay kendine özgü koşullar içerisinde değerlendirilerek, çözüme bağlanmalıdır.

3.5.2. Medeni Yasa Düzenlemesi

Medeni Yasanın 24.maddesine göre, kişilik hakkı hukuka aykırı olarak tecavüze uğrayan veya tecavüze uğrama tehlikesi bulunan kimse, şu yollardan birisini tercih edebilir:

- (1) Bu saldırının önlenmesini talep edebilir.
- (2) Saldırı sona ermiş ama etkisi devam ediyorsa, bu saldırının hukuka aykırılığının tespitini talep edebilir.
- (3) Gerekiyorsa, verilecek kararın yayınlanmasını ya da üçüncü kişilere bildirilmesini isteyebilir.
- (4) Maddi ve manevi tazminat davası açabilir.

Madde kapsamına kişinin şeref ve haysiyeti girmektedir. Kişilik haklarına saldırı yazılı(basın) olabileceği gibi, sözlü, görüntülü olarak da yapılabilir. Yine, saldırı açık ya da ima yoluyla yapılabilir.⁶⁹

III. TEKZİP HAKKINI DÜZENLEYEN YASALARIN ORTAK YÖNLERİ VE FARKLILIKLARI

Tekzip hakkını düzenleyen yasalar ortak bir amaç gütmüştür. Bu amaç, hakkı ihlal edilene en kısa sürede kendisini savunma, diğer bir deyişle, temize çıkarma olanağı tanımaktır. Amaç aynı olsa da, hakkın kullanım koşulları, şekli ve usûlünde kimi farklılıklar hemen göze çarpmaktadır. Özellikle Basın Kanunu ile özel televizyon yayınlarının düzenlenmesine ilişkin yasada süre ve usûller oldukça farklılık göstermektedir.

Yasalar arasındaki farklılıklar, kanun koyucunun keyfilik ya da özensizliğinden değil, yayının hedef kitleyi etkileme hızından ve gücünden kaynaklanmaktadır. Örneğin, günlük süreli bir yayının okuyucu kitlesini etkileme gücüyle, ulusal

66 Şener, E., a.g.e., s.102.

67 Karahasan, a.g.e., s.687; Yargıtay H.G.K.'nun 24.09.2008 T. ve 2008/4-520 E.- 2008/571 K. sayılı kararı..

68 Yargıtay H.G.K.'nun 25.06.2008 T. ve 2008/4-445 E.- 2008/450 K. sayılı kararı.

69 Şener, E., a.g.e., s.102.

düzeyde yayın yapan bir televizyon kuruluşunun canlı verilen bir yayınının hedef kitleyi etkileme gücü ve hızı, kıyas götürmeyecek derecede farklıdır. Bu nedenle televizyon yayınları için daha kısa süre ve usûl öngörülmüştür.

Bu bölümde, tekzip hakkını düzenleyen yasalar arasında var olan farklılık ve benzerlikler, üç ayrı başlık altında incelenecektir.

1.HAKKIN KULLANIM KOŞULLARINA GÖRE

Tekzip hakkının doğması için yasaların hepsinde ortak olan iki koşul öngörülmüştür. Bunlardan birincisi, yayınlarla kişinin şeref ve haysiyetinin ihlal edilmiş olması; ikincisi, kişiler hakkında gerçeğe aykırı yayın yapılmasıdır. İki koşulun birden gerçekleşmesi zorunlu değildir. Koşullardan birinin gerçekleşmesi durumunda da, ilgili yasanın öngördüğü usûle göre başvuru yapılabilir.

Bu koşulların düzenlenmesinde, Yasalar arasında, sadece anlatım farklılıkları bulunduğu görülmektedir. Örneğin, özel radyo ve televizyon yayınlarını düzenleyen 3984 sayılı Yasa ile internet yayınlarını düzenleyen 5651 sayılı Yasada “yayının kişilik haklarına saldırı teşkil etmesi” ifadesi yer almıştır. Aslında bu ibare, “şeref ve haysiyete dokunan yayın yapılması” ile eş anlamlıdır. Yine, 5651 sayılı Yasada koşul olarak “kişilik hakkının ihlal edilmesi” öngörülmüştür; gerçeğe aykırı yayından bahsedilmiştir. Bu durumdan, gerçeğe aykırı internet yayını yapılması durumunda tekzip hakkının kullanılamayacağı sonucu çıkarılamaz. Çünkü yayın eğer gerçeğe aykırı ise, zaten kişilik hakkı saldırıya uğramış olacağından, başvuru hakkı yine doğmuştur.

2.BAŞVURU USÛLÜ VE SÜRESİNE GÖRE

Süre, yasalara göre farklı belirlenmiştir. Yazılı basın yoluyla yapılan ihlallerde daha uzun bir süre öngörülmüştür. Basın Yasasına göre süre, yayım tarihinden itibaren iki aydır. İnternet yayınlarında ise başvuru için herhangi bir hak düşürücü süre getirilmemiştir. Yayın içeriği kaldığı sürece, hak ihlalinden haberdar olan kişi her zaman başvuru yapılabilecektir. Buna karşın, televizyon yayınları için daha kısa süreler belirlenmiştir. Örneğin, TRT Kanununda süre yedi gün, özel radyo ve televizyon yayınlarında on gündür.

Usûl açısından da yasalar arasında bazı farklar bulunmaktadır. Basın, TRT ve İnternet yayınlarına ilişkin yasalarda, öncelikle yayını yapan kuruluşa veya sorumlusuna başvurma yolu düzenlenmiştir. Örneğin Basın Yasasına göre öncelikle ilgili yayının sorumlu müdürüne başvuru yapılmalıdır. Talep yerine getirilmediğinde veya reddedilmiş sayıldığında, mahkemeye başvuru usûlü benimsenmiştir. Özel radyo ve televizyon yayınlarını düzenleyen 3984 sayılı Yasada ise, doğrudan mahkemeye başvuru usûlü getirilmiştir. Bu yöntemle, hak ihlalinin en kısa sürede ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

3.TEKZİP METNİNİN ŞEKLİNE GÖRE

Yayımlanmak üzere gönderilecek tekzip metninin neleri içermesi ve hangi şekilde yazılması gerektiği konusunda, yasalarda benzer düzenlemeler yer almıştır. Bu benzerlikleri dikkate alarak, tekzip metninin taşınması gereken özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

(a) İçeriğine ilişkin özellikler:

- Metinde hak ihlaline neden olan eser ya da yayım belirtilmelidir.
- Yayının ne şekilde gerçeğe aykırı yapıldığı, gerçeğin ise ne olduğu açıklanmalıdır.
- Metin, suç unsuru içermemelidir.
- Metin, hak ihlali yapan yayımla ilgili olmalı; farklı konuları kapsamamalıdır.
- Üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamalıdır.
- Yeni bir tekzip hakkı doğurmamalıdır.

(b) Şekline ilişkin özellikler:

- İlgili yazıdan veya yayının süresinden daha uzun olmamalıdır.
- Hak ihlalinin yapan eser yirmi satırdan az bir yazı, resim veyahut karikatür ise, cevap otuz satırı geçmemelidir.
- Televizyon yayınlarına karşı başvuru yapılıyorsa, yayının kopyası; yazılı basın ve eserlerin yol açtığı hak ihlali için başvuruluyorsa, ilgili nüshalar eklenmelidir.
- Başvuranın imzasını içermelidir.

Bu içerik ile şekil özelliklerini haiz olmayan bir tekzip metni, ilgili kuruluş tarafından yayımlanmayacaktır. Sulh ceza mahkemesine başvurulsa bile, hâkim talebin reddine karar verecektir.

IV. SONUÇ

Günümüzde iletişim artık kitlesel boyutta yapılmaktadır. Kitlesel iletişimi gerçekleştiren ve medya denilen araçlar sayıca çoğaldıkça, buna paralel olarak, hak ihlali ve çatışmaları da artmaktadır. Bu çatışmaların bir tarafında medya, diğer tarafında toplum içinde saygınlığının ve kişiliğinin korunmasını bekleyen kişiler bulunmaktadır. İşte bu taraflara ait olan korunmaya değer iki yarar arasında dengeyi sağlamak için yasalarda tekzip hakkı düzenlenmiştir. Ancak yasalar, gerek süreler, gerekse usûl açısından oldukça farklılıklar içermektedir. Kimi yasada başvuru süresi iki ay, kimisinde yedi gündür. Basın, TRT ve İnternet yayınlarında olduğu gibi, bazı yasalarda önce yayıncı kuruma başvuru öngörülmüşken, diğer bazı yasalarda ise, doğrudan yargıya başvuru usulü benimsenmiştir. Farklı olan bu yasal düzenlemeler ve getirdikleri usûl kuralları, hakkın kullanımını güçleştirmektedir.

Öte yandan, Türkiye’de vatandaşların % 41,4’ü hâlâ hukuk sistemi ve hukuka ilişkin konular hakkında tamamen bilgisizdir.⁷⁰ Örneğin, %30’u ülkemizde mahkemelerin jüri sistemini uyguladığını düşünmektedir.⁷¹ Bu bilinç seviyemiz de dikkate alınarak, tekzip hakkının ortak koşul ve usûl içeren tek bir yasada düzenlenmesi, hakkın kullanımını kolaylaştıracak, hak ihlallerini azaltacaktır.

Güçlü medya karşısında kişilerin korunmasını sağlamak, hak ihlalinin gerçekleşip gerçekleşmediğini en kısa sürede saptayıp, isabetli karar vermekle olanaklıdır. Bunun için uzman mahkemelere ihtiyaç vardır. Birden fazla sulh ceza mahkemesinin bulunduğu büyük merkezlerde, hangisinin hak ihlali taleplerine bakacağı ve itirazı aynı yerdeki hangi asliye ceza mahkemesinin inceleyeceği konusunda yasalarda bir düzenleme bulunmamaktadır. Basın Yasasının 27.maddesinde olduğu gibi, tekzip

hakkının kullanımına ilişkin talepleri incelemek üzere uzman bir sulh ceza mahkemesi ile itiraz makamının belirlenmesi, hem farklı uygulamaları önleyecek hem de gelen işlerin daha çabuk ve isabetle sonuçlanmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Baytar, Serdal, “Kitle Haberleşme Araçlarının Yayınlarına Karşı Tekzip Hakkı”, T.B.B.D., Sy.62, Ocak-Şubat 2006.

Büyük Larousse, Milliyet Yayınları, C.22, 1986.

Çetin, Erol, Basın Hukuku, Seçkin Yayınevi, 4.Baskı, Ankara, Temmuz 2008.

Çiftçi, Ahmet, “Radyo ve Televizyonda Tekzip Hakkı”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 1991/6, Yıl:48.

Çolak, İlker Nusret, Kitle İletişim Hukuku, Birinci Baskı, Ankara, Nisan 2007.

Dönmezer, Sulhi, Basın ve Hukuku, İ.Ü. Yayınları, No:2213, 4.Bası, İstanbul, 1976.

Gökpınar, Mahmut, “İletişim Hukukumuzda Tekzip Hakkı”, Yargıtay Dergisi, C.34, Sy.3, s.285-332, Temmuz 2008.

Gölcüklü, Feyyaz, Haberleşme Hukuku, A.Ü.S.B.F. Yayınları, No:292, Ankara, 1970.

Gölcüklü, Feyyaz, “Radyo ve Televizyonda Tekzip Hakkı” A.Ü.S.B.F.D., c.XX, No:4, Aralık 1965.

Kalem, Seda/ Galma, Jahic/ Elveriş, İdil, “Adalet Barometresi, Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri”, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2008.

Karahasan, Mustafa Reşit, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Beta Basım, C. 1, İstanbul, Nisan 1989.

Karahasan, Mustafa Reşit, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Beta Basım, C. 2, İstanbul Nisan 1989.

Kayral, Kürşat, “5187 Sayılı Yasanın 27.maddesi Üzerine Bir İnceleme”, Ankara Adliyesi Bülteni, Aralık 2008.

Şener, Esat, Türk Medeni Kanunu, Seçkin Kitapevi, Ankara, 1989.

Özek, Çetin, Türk Basın Hukuku, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1978.

70 Kalem,S./Galma,J./Elveriş,İ., “Adalet Barometresi; Vatandaşların Mahkemeler Hakkındaki Görüşleri ve Değerlendirmeleri”, İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, s.5.

71 Kalem,S./Galma,J./Elveriş,İ., a.g.e., s.5.